Nr. 2 Vilnius 1938 m. gegužės 10 d. I metai

ŪKININKAS

::: SAVAITINIS „AIDO“ PRIEDAS ŪKININKAMS :::



Lietuvos Valstybėje jaunieji ūkininkai lubinų bandymo lauke

ŪKIŠKOS NAUJIENOS

LIETUVOS VALSTYBĖJE

Gražios dovanos

Lietuvos Žemės Ūkio ir Vartotojų Kooperatyvų Sąjunga „Lietūkis" įvedė vieną naujienybę, kuri turi didelį pasisekimą. Būtent, Lietūkis paruošė tam tikrus čekius, kuriuos kiekvienas mieste gyvenąs žmogus gali nusipirkti ir nusiųsti savo giminėms kaiman. Gavę šį čekį, nuvyksta į artimiausį kooperatyvą ir ten gauna tai sumai kalio arba azotinės druskos augalams. Prieš pat Velykų šventes mieste gyveną žmonės nupirko daug šių čekių ir prisiuntė savo giminėms kaip Velykinę dovaną. Užuot pirkę visokius mažmožius dovanoms, kurie praktiškos reikšmės dažniausia neturi, siunčiama čekiai ir tuo būdu padovanojama mažiausiai maišiukais čilinės arba kalinės druskos daržovėms arba kitiems augalams. Tokiu būdu norima išplatinti šių trąšų vartojimą kaime.

Žemesniųjų žemės ūkio mokyklų mokytojų suvažiavimas

Balandžio pabaigoje Žemės Ūkio Ministerijoje įvyko žemesniųjų žemės ūkio mokyklų mokytojų suvažiavimas, kurį atidarė Žemės Ūkio Departamento direktorius agr. Vl. Tiškus. Suvažiavime buvo padaryti pranešimai ir paskaitos apie namų ruošos darbo organizaciją, apie lietuvių tautiško meno pritaikymą darbeliams ir audiniams, apie darbo metodiką ir praktikos darbų vykdymą ir apie vaisių sulčių gamybą. Be to, suvažiavimo dalyviai aplankė karo ligoninę ir jos skalbyklas, vaisių sulčių

dirbtuvę ir t. t. Šiuo metu devyniose valstybinėse žemesnėse žemės ūkio mokyklose su mergaičių namų ruošos skyriais mokosi iš viso 1.081 asmenų, kurių tarpe yra 480 berniukų ir 601 mergaitė. Be to, aštuoniose žemesnėse žemės ūkio mokyklose mokosi 375 mergaitės. Taigi iš viso šiuo metu žemesnėse žemės ūkio mokyklose mokosi 1456 mokiniai ir mokinės.

Lietuva dalyvaus tarptautinėje amatų parodoje

Šiemet gegužės 28 d. Berlyne įvyks tarptautinė amatų paroda, kurioje dalyvaus ir Lietuva. Ši paroda truks iki liepos mėn. 10 dienos. Ją ruošia Tarptautinis Amatų Centras. Parodos tikslas — parodyti įvairių kraštų amato dirbinius, tuo pačiu iškeliant kvalifikuotų amatininkų reikšmę bendram kultūriniam bei ekonominiam gyvenimui ir suartinti įvairių šalių amatininkus. Parodoje bus išstatyti ne tik amato dirbiniai, bet ir įvairios medžiagos, amato įrankiai, mašinos. Be to, bus demonstruojami įvairūs darbo būdai. Lietuva parodoje dalyvaus su medžio dirbiniais. Per atvelykį buvo suruošta Kaune amato dirbinių paroda, iš kurios geriausieji eksponatai parinkti tarptautinei amatų parodai Berlyne. Šioje parodoje dalyvaus 50 viso pasaulio valstybių. Manoma, kad ir Lietuvos amatininkų dirbiniai galės kitų valstybių žiūrovus sudominti.

Žuvų ūkio reikalu

Mūsų krašto ūkininkai negali dar pasigirti prieš kitų kultūrigesnių kraštų ūkininkus nei geresniais javų derliais, nei gražiomis ganyklomis, nei sodais, nei daržovėmis, nei, juo labiau, pavyzdingu gyvulių auginimu.

Visos šios svarbiausios žemės ūkio šakos pas mus dar tik pradinėje pagerinimo stadijoje. Bet jau, ačiū Dievui, ir mūsų ūkininkai gyvena dabar ūkiško atgimimo laikus. Visose beveik žemės ūkio šakose, nors ir palengva, bet žengiama priekin, keliama ūkininkavimo kultūra.

Bet yra dar keletas ž. ūkio kultūros šakų, kurios ir mūsų krašte galėtų klestėti, bet apie jas mūsų ūkininkai iki šiol dar neturi jokio supratimo. Viena svarbiausia tų šakų, tai yra žuvininkystė. Apie ją šį kartą norime kiek pakalbėti.

Mūsų kraštas yra gausus vandenimis. Daug turime ežerų ir upių, o dar daugiau visokių pelkių, raistų su mažais upelyčiais. Ežeruose ir didesnėse upėse veisiasi žuvys be mūsų malonės. Jos ten gyvena natūraliu gyvenimu, kaip žvėrys miškuose, be jokios priežiūros. Tačiau ir ežeruose yra galimas ir reikalingas ūkininkavimas. Valdiškuose ežeruose žuvų ūkiu pradeda rūpintis miškų direkcijos. Privačiuose ežeruose yra valdžios įsakyta ūkininkams taip pat sudaryti vandens bendroves, kurios rūpintųsi žuvų ūkiu bendruose ežeruose. Bet kadangi mūsų ūkininkai nežino nė iš kurio galo pradėti tvarkyti žuvų ūkį, tai dažniausia miškų direkcija prievarta išnuomoja ūkininkų ežerus ir pastato savo instruktorius ežerams saugoti, o ūkinimkams uždraudžia visiškai žuvis gaudyti. Kaip sekasi mūsų ežeruose ūkininkauti miškų direkcijai, tą mes visi gerai žinome ir apie tai nekalbame. Tačiau, kur kas būtų geriau ir naudingiau ūkininkams, kad jie patys savo ežeruose sudarytų tas vandens bendroves ir patys tvarkytų žuvų ūkį. Tam tikslui galėtų pasikviesti žuvininkystės instruktorių, kol pramoktų patys ūkininkauti. Privačių ežerų mūsų ūkininkų rankose yra, galima tvirtinti, neperdaugiausia. Todėl čia žuvininkystė būtų sunku labiau išplėsti.

Kalbėdami apie žuvų ūkį pirmoje galvoje turime žuvų ūkį kūdrose tvenkiniuose. Žuvų ūkis kūdrose yra jau visiškai naminis ūkis, taip, kaip gyvulių ar paukščių auginimas. Pelkių, pelkynų su mažais upokšniais mūsų krašte yra daugybė. Tokiose vietose visur galima įtaisyti žuvims auginti kūdras, bet tik būtų pakankamai jose per vasarą ir per žiemą vandens. Kūdrose žuvų auginimas šiandien geriausiai išsimoka už visas kitas žemės ūkio šakas. Žuvų ūkis ir visada gerai išsimokės, nes žuvų pareikalavimas auga, o jų kiekis yra nepakankamas.

Kūdrose daugiausia auginama naminės žuvys, karpiais vadinamos. Karpiai greit auga, nereikalauja daug vietos, ir gėlo vandens. Jie beveik, kaip karosai, gali augti bet kokioje kūdroje ir duoda geriausią, brangiausią mėsą. Tačiau, norint turėti gero pelno iš karpių, reikia jų ūkį tvarkyti pavyzdingai, tai reiškia, įrengti atitinkamas kūdras, užveisti tinkamą karpių veislę, penėti karpius augimo metu ir saugoti juos nuo ligų ir iššalimo žiemos metu. Šiuo kartu tik paviršutiniškai apžvelgsime, kokių sąlygų reikia karpių ūkiui įrengti.

Karpių kūdroms įrengti reikalingas yra vanduo. Vanduo gali būti trejopos kilmės: 1) iš upelių, 2) iš šaltinių ir 3) lietaus vanduo, subėgęs iš laukų. Svarbu tik, kad to vandens, kai reikės, galima būtų į kūdras daugiau įleisti arba iš kūdrų išleisti. Žinoma, kūdros turi būti taip sutvarkytos ir taip įrengtos, kad iš vienos kūdros būtų galima vandenį nuleisti į kitą kūdrą pagal reikalą. Tokiu būdu iš vienos kūdros į kitą turi būti nors nedidelis nuotakumas. Geriausias vanduo yra upelių, nes jis niekad neišdžiūsta ir visada galima iš upelio papildyti kūdras šviežiu vandeniu. Toks upelis gali būti greta kūdrų ir gali eiti stačiai per jas. Kūdrų didumas pareina nuo vedamo ūkio didumo ir vietos, kurioje galima kūdras įrengti. Karpiams kūdros įrengiamos tokiu būdu: lygioje pelkėje kiek pagilinama ir labiau išlyginama dugnas. Iškasta žemė supilama aplink kūdras volan. Tokiu būdu visos kūdros turi būti apsuptos aplinkui 1—1.20 m. aukščio žemės volu. Tas volas turi būti atitinkamo platumo, kad jo vanduo neišgriautų. Tose vietose, pro kur norima įleisti į kūdrą ar išleisti iš kūdros vandenį, reikia įtaisyti medines užtvaras, kuriomis būtų galima reguliuoti vandens aukštį kūdroje.

Jeigu karpių ūkis vedamas plačiai ir laikomi veisliniai karpiai nerštams, tada būtinai reikia turėti kelias įvairias kūdras: 1) kūdrą nerštams, 2) kūdrą jauniausiam prieaugliui, 3) kūdrą paaugusiam prieaugliui ir 4) prekybinę kūdrą.

Nerštams kūdra turi būti nedidelė, įrengiama ant sausos, su geromis žolėmis pienos, kuri pavasarį užliejama negiliai vandeniu, per 20—50 cm. gilumo. Į tokią kūdrą įleidžiama prieš nerštėjimą viena karpių patelė ir du patinėliai. Tada ikrai prisilipdo prie žolių ir ten apvaisinami. Po poros savaičių po karpių neršėjimo, jeigu esti šiltas oras, iš nerštų išsirita mažos, avižos grūdo didumo žuvytės, kurių esti labai daug. Tada jos su vandeniu pervaromos, perpilamos didesnėn, gilesnėn, jauniausio, pirmamečio prieauglio kūdron, o nerštų kūdra palieka sausa pievele. Prieauglio kūdra turi būti taip pat negili, iki 50 cm gilumo, bet geroje vietoje, su daugeliu gerų žolių, kur būtų pakankamai jaunoms žuvelėms maisto. Toje kūdroje mažos žuvytės palieka per vasarą. Rudenį, rugsėjo mėnesį, paaugę vienos vasaros žuvytės išgaudomos arba pervaromos į gilesnę kūdrą, kurioje jos žiemoja. Kūdra, kur žiemoja karpiai, turi būti apie $1^1/_2$ m gylio, kad nesušaltų visas vanduo į ledą, nes tada žūtų visos žuvys. Pavasarį, balandžio mėnesį karpių prieauglis vėl pervaromas iš žieminės kūdros į pernykštę prieauglio kūdrą arba į kitą—antramečio prieauglio kūdrą, kur išbūna per vasarą. Žiemai vėl suvaroma į žiemojimo kūdrą, o trečiais metais, pavasarį jie perkeliami į paskutinę, prekybinę kūdrą. Iš šitos kūdros, jau gerokai paaugę, nuo 40 iki 80 dkgr svorio karpiai rudenį parduodami. Taigi karpių auginimas, pradedant nuo ikro iki pardavimo, tęsiasi trejus metus. Labai pavyzdinguose karpių ūkiuose, labai gerose sąlygose pavyksta karpius užauginti pardavimui ir per dvejus metus. Bet tada reikalinga labai stropi priežiūra, panėjimas ir šilta, ilga vasara.

Kūdros gali būti geros (riebios), vidutinio gerumo ir blogos (liesos). Tas pareina nuo vandens riebumo. Geriausios kūdros yra tos, į kurias patenka riebus vanduo iš dirbamų dirvų ir ganyklų. Blogas vanduo, liesas yra iš šaltinių, iš miškų ir šiaip nualintų pievų. Karpiai, ypač kol maži, minta tik mažyčiais gyvūnėliais ir mikroskopi-

niais augaliukais, kurie gyvena vandenyje, vadinamu *planktonu*.

Jeigu vanduo riebus, tai reiškia, jeigu jame yra pakankamai azoto, fosforo ir kalio trąšų, tai jame gausiai veisiasi visoki augaliukai ir gyvuliukai, kuriais jaunos žuvytės minta. Tada gerai ir greit auga karpių prieauglis. Ir priešingai, liesame vandenyje blogai auga prieauglis. Liesas, blogas kūdras reikia kas kelinti metai nusausinti ir patręšti mineralinėmis trąšomis. Taip pat, kad neatsirastų kūdrose perdaug rūgščių, reikia jas retkarčiais kalkiuoti panašiai, kaip dirvas ir pasėti ankštinių augalų mišinius. Per tą laiką kūdros dugno žemė išsivėdina ir paskui geriau joje veisiasi planktonas ir tuo pačiu geriau auga žuvys.

Paaugę karpiai prekybinėse kūdrose penimi lubinu. Per vasarą 1 ha kūdros karpiams reikia duoti apie 400 kg lubino. Apskaičiuota, kad 1 kg karpio mėsos prieaugliui reikia supenėti 4—6 kg lubino grūdų. Tačiau karpiai reikalingi yra ne tik augalinio, bet ir gyvulinio, mėsiško maisto. Todėl, jeigu yra gera, riebi kūdra, daug joje yra natūralaus maisto, gyvuliukų ir augaliukų, tai tada karpiai daugiau suėda ir lubino ir greičiau suauga. Bet jeigu yra liesa kūdra, tai ir lubinu penint, karpiai mažiau suvartoja lubino.

1 ha geros kūdros gali per metus priauginti 300 — 400 kg karpių mėsos. Blogose kūdrose gali priaugti tik apie 80 – 100 kg žuvies. Karpių 1 kg mieste mokama po 1.50—2.00 auks.

Mūsų mažuose ūkiuose ne visur būtų galima įrengti visą kūdrų sistemą. Todėl dažnai tektų pirktis vienų metų prieauglį iš kitų, didesnių ūkių ir auginti savo ūkyje karpius tik prekybinėse kūdrose.

Mažuose ūkiuose būtų sunku išauginti savo veislinius karpius, kurie tinka veislei tik sulaukę 5—7 metų, kai sveria keletą-keliolika kg svorio. Taigi karpių ūkį su narštų kūdromis galima būtų ir išsimokėtų įrengti tik ten, kur yra pakankamai geros vietos, gero vandens ir platesnis žuvų ūkis vedamas. Visur kitur ūkininkai turi karpių prieauglį pirktis kas pavasarį ir leisti į savo prekybines kūdras, kuriose per vasarą galėtų užaugti tiek, kad rudenį karpiai tiktų parduoti.

Mūsų krašte lengvos žemės, lubinas gerai dera, todėl karpiams pašaro lengva prisiauginti. Tik reikia pamėginti, susidomėti šia taip sena, bet pas mus iki šiol nežinoma ūkio šaka. Ne vienam ūkininkui žuvų ūkis taptų po kiek laiko svarbiausia žemės ūkio šaka.

Iš čia suglaustų minčių negalima būtų dar išmokti žuvininkauti. Reikėtų apie tai plačiau pasiskaityti ir pasiklausti agronomų. Čia tik pateikėme savo ūkininkams bendrus žuvininkystės metmenis, kad jie galėtų turėti bent kokį supratimą apie žuvų ūkį. Apie tvenkinius (kūdras), jų įtaisymą ir paruošimą karpių auginimui rašysime kituose „Ūkininko" numeriuose.

Agr. M. Čibiras.

Kaip vartoti cementas ir kalkės

Betoninės čerpės stogams dengti

Betoninės čerpės turi gerų savybių ir yra pigesnės už molines. Betoninėms čerpėms gaminti vartojamas yra Portlando cementas, smėlis ir vanduo. Vienai daliai cemento duodama 2 – 3 dalys smėlio. Cemento ir smėlio mišinys gerai išmaišomas sausai, o paskui sudrėkinamas vandeniu, kad pasidarytų tiršta tešla, panaši, kaip vartojama kitiems betoniniams darbams. Čerpės daromos tam tikrose geležinėse formose. Prieš iškrečiant betoną į formą, patepama forma mašinine alyva. Viršutinis čerpės sluoksnis apibarstomas cemento ir dažų mišiniu (iš vienos dalies dažų ir keturių dalių cemento) ir nulyginamas tam tikru presu. Taip padaryta betoninė čerpė padedama dviem dienom su forma ant lentynos, kol sustengsta, o paskui nuimama nuo formos ir dar laikoma pavėsingoje vietoje ir laistoma vandeniu per 7 dienas. Betoninės čerpes džiovinimo metu būtinai reikia saugoti nuo saulės, kad jos nesupleišėtų. Po trijų savaičių betoninės čerpės jau galima vartoti dengimui. Kad vėjas čerpių nuo stogo nenublaškytų, jos turi būti rišamos prie grebėstų cinkuota viela už čerpės gale padarytos auselės.

1000 čerpių pagaminti reikia: cemento 680 kg, smėlio 1,4 — 1,6 kūb. metro, alyvos 8—10 kg, jeigu dažoma, tai dažų — 6 – 10 kg ir 5 darbo dienų. Mūsų krašte, neskaitant smėlio pristatymo ir dažų, galima pasigaminti čerpių po 5 sk. už 1 štuką. Kadangi 1 kv. m. stogo apdengti reikia 15 16 betoninių čerpių, tai jos atseitų apie 90 sk. iki 1 auks. 1 kv. m. be dengimo darbo Gerai pagamintos betoninės čerpės savo stiprumu beveik prilygsta molinėms degtėms čerpoms. Geriausios betoninės čerpės yra, kai jos yra stiprios, lengvos, su dvigubais arba bent su viengubais felcais kraštuose. Gerai apdengtas jomis stogas laikosi labai ilgai Perneš ant trobą.kiton vieton, čerpės galima atsargiai nuimti ir vėl suvartoti dengimui.

Netinkamai pagamintos betoninės čerpės esti nestiprios, greit prisigeria vandens. Betoninėmis čerpėmis dengtas stogas yra gana sunkus, todėl jam reikia duoti stiprius kraklus ir grebėstus (lotas). Čerpėmis dengtas stogas nesibijo ugnies ir gražiai atrodo, ypač jeigu čerpės yra dažytos.

Rišamosios statybos medžiagos. Dažnai ūkininkui reikia kai ką pamūryti, pataisyti, paremontuoti apie savo trobas, bet dažnai jis nežino, kokia kur rišamoji medžiaga pavartoti. Todėl čia trumpai nurodysime.

Portlando cementas mums visiems yra gerai pažįstamas. Jis vienas su vandeniu beveik niekad nevartojamas kaip rišamoji medžiaga, nes beveik visada dar pridedama smėlio ar žvyro. Cemento, žvyro, smėlio ir vandens mišinys vadinamas cemento skiediniu. Portlando cementas tada yra geras, kai jame visai nesijaučia grūdėlių, trinant tarp pirštų. Taip pat, jeigu cementas, stengdamas, nekeičia savo tūrio nei formos, o jo kietėjimas prasideda ne anksčiau, kaip po vienos valandos. Kadangi cementas labai greit pritraukia drėgmę ir genda, tai jį reikia laikyti gerai apsaugotoje vietoje nuo drėgmės — ant grindų ir vartoti šviežią. Pas mus cementas parduodamas popieriniuose maišeliuose po 50 kg.

Cemento—žvyro skiedinys plačiausiai galima pritaikyti statyboje. Portlando cemento skiedinys galima vartoti beveik visur, išskyrus ten, kur yra aukšta temperatūra. Skiedinio riebumas taikomas pagal reikalą. Pavyzdžiui, žemės ūkio trobesių pamatams iš akmenų mūryti žemėse vartojamas nuo 1 : 8 iki 1 : 10 (8 — 10 dalių žvyro). Jei pamatai daromi sluoksniais, tai betono užpylimas ant akmenų eilių daromas nuo 1 : 12 iki 1 : 15 dalių. Ten, kur yra didesnė spaudimo jėga, reikia vartoti riebesnį cemento skiedinį — 1 : 7 — 1 : 9.

Mūrijant sienas cemento skiediniu, reikia, kad skiedinys nebūtų perdaug tirštas. Jeigu saulė labai džiovina cemento skiedinį, tai sieną reikia laistyti vandeniu. Cemento skiediniu mūryta siena išdžiūsta greičiau, kaip kalkėmis mūryta, bet blogiau laiko šilimą. Cemento, kalkių ir smėlio (sudėtinis) skiedinys yra tinkamiausias plytoms mūryti. Šiame skiedinyje pasireiškia visos gerosios cemento ir kalkių ypatybės. Sudėtinis cemento ir kalkių skiedinys gaminamas, maišant lygiomis cemento-smėlio ir kalkių — smėlio skiedinius arba cementas maišomas su smėliu ir šis mišinys skiedžiamas išplaktomis vandenyje kalkėmis. Sudėtinio skiedinio proporcija būna toji, kuri susidaro skyrium sumaišius, vartojant tuo pačiu atsitikimu cemento – smėlio ir kalkių— smėlio skiedinius.

Kur reikia, kad rišamoji medžiaga greit sukietėtų, ten vartojamas aukšto atsparumo cementas. Šis cementas po 2-jų dienų pasidaro taip atsparus, kaip Portlando cementas po 28 dienų.

Greta Portlando cemento vartojamas taip pat Romano cementas. Jo milteliai pilkai gelsvos, raudonai pilkos ar gelsvos spalvos. Romano cementas greičiau stingsta už Portlando, tačiau tvirtumu nepasižymi. Jis tvirtesnis už kalkes, bet žymiai silpnesnis už Portlando cementą. Bet jis vartojamas, dirbant vandenyje ar sienų tinkui. Mūrijimui vandenyje vartojamas skiedinys iš 3-jų dalių R. cemento ir 2-jų dalių smėlio; paprastais atvejais — 1 : 2 arba 1 : 4; tinko darbams nuo 1 : 3 iki 1 : 4. Vandens dedama 40—50% gryno R. cemento svorio, o skiediniui su smėliu nuo 10% iki 13% sauso mišinio svorio.

Kalkių-smėlio skiediniu galima mūryti akmenų ir degtų plytų sienas.

Skiedinio sudėtis dėl nevienodo kalkių riebumo daroma įvairi: nuo 1:1 iki 1:4. Kalkių skiediniu mūrytos sienos ilgai džiūsta. Todėl pirmais metais tokiuose namuose negalima gyventi.

Kalkių skiediniu negalima mūryti ten, kur yra nuolatinė drėgmė, pavyzdžiui, žemėje, nes kalkės ilgai nesukietėja. Tinkuojant sienas iš oro, reikia būtinai pridėti į kalkių skiedinį dar cemento, tada gerai laikosi tinkas ir nesibijo lietaus.

Kalkių skiedinys tuo geras, kad juo patogu mūryti, nes tąsi tešla pigiau kaštuoja nei cemento skiedinys ir mažiau praleidžia šilimą Žinoma, kalkės turi būti imamos duobėje užgesintos ir pagulėję bent 4—6 savaites.

Krosnis mūryti ir visur ten, kur yra aukštesnė temperatūra, tegalima mūryti molio skiediniu su smėliu, jei riebus molis arba vienu moliu, jei molis yra liesesnis. Taip pat moliu galima mūryti kambarių pertvaras, kur nėra didelio spaudimo. Tik molis turi būti imamas švarus ir pakankamai riebus, nes priešingu atveju bus nestiprus mūras.

Smėlis skiediniams su cementu ar su kalkėmis turi būti kuošvariausias, be jokių priemaišų. Įvairios priemaišos: molio, anglies, žemių labai susilpnina smėlio rišamąją jėgą. Ypač yra kenksmingi smėlyje sulfitai, kurie lengva pažinti iš auksu blizgančios spalvos. Sulfitai, susijungę su kalkėmis bei cementu, gamina gipsą, kuris pursdamas suaižo betoną. Grynas smėlis esti baltos spalvos. Molio bei geležies rūda ar kitokios priemaišos jį nudažo įvairiomis spalvomis. Jei, įpylus smėlio į stiklinę vandens, lieka vanduo švarus, tai smėlis betono darbams tinka.

Priemaišų kiekis smėlyje sužinomas tokiu būdu: į stiklinį indą, padalytą į dalis, įpilama tam tikras kiekis smėlio, paskui užpilama vandens, suplakama ir, pastačius ramiai, po 24 val. patikrinama, kiek smėlio nusėdo ant dugno ir kiek pasiliko vandenyje plaukioti. Smėlyje, vartojamame statybos darbams, negali būti priemaišų daugiau, kaip 5%. Plaunant vandeniu ir sijojant sietais, galima iš smėlio pašalinti priemaišas. Stambumo atžvilgiu smėlis skirstomas į: smulkų, kurio grūdelių skersmuo yra mažesnis, kaip ½ mm, vidutinį — mažesnis, kaip 2 mm ir stambų — mažesnis kaip 5 mm. Betono darbams vartojamas stambus smėlis, plytoms surišti — vidutinis ir nestambesnis kaip 1,25 mm, tinko viršutiniam sluoksniui — ne stambesnis kaip 0,25 mm. Statybos darbams smėlis turi būti sijotas. Betono darbams geriausias smėlis yra sudarytas iš įvairaus didumo grūdelių. Tada tarp grūdelių yra mažesnės tuštumos ir geriau cementas suriša grūdelius, mažiau reikia cemento. Taip pat betono darbams yra geresnis kampuotas smėlis, aštrus, nei upės smėlis, nes jį geriau cementas suriša.

Žvirgždas yra nuo 0,5 iki 6 cm stambumo akmeniukai. Smėlio ir žvirdo mišinys vadinasi žvyru. Betono darbams vartojamas žvyras turi būti švarus ir ne stambesnis, kaip 2,5 cm. Geresnis yra duobėje kasamas žvyras, nei iš upės imamas.

Kai kurios pieno ydos

Geras pienas turi baltą spalvą, gardų skonį ir kvapą. Tinkamoje temperatūroje greitai surūgsta ir esti be jokių priemaišių, nešvarumų. Geras pienas sveikiausias maistas ir geriausia prekė. Jeigu pienas nešamas į pieninę, tai būtinai reikia nešti tiktai geras pienas. Blogo pieno pieninė visai nepriima, o jeigu kartais toks pienas ir pavyksta pieninėje palikti, tai jis sugadina kitų pieninės narių pieną. Tada gaunamas blogos rūšies sviestas ir tokiu būdu nuskriaudžiama pieninė. Dar blogesnių pasėkų galima susilaukti, valgant blogą pieną, arba jį parduodant vartotojams. Šiuo atveju galima nuo blogo pieno susirgti arba gauti pabaudą. Dėl to kiekvienam ūkininkui reikia atydžiai žiūrėti, kad pienas būtų švarus, sveikas, geras. O jeigu pasitaiko, kad gaunamas blogas pienas, tai reikia stengtis surasti priežastis, dėl kurių jis blogas, o paskui tas priežastis pašalinti.

Pienas gali būti blogas dėl daugelio priežasčių. Pirmiausia pienas gali būti suterštas įvairiais nešvarumais. Dėl to pienas pasidaro negardus, greit arba visai negali surūgti. Be to, pienas gali būti blogas dėl to, kad laikomas bloguose, nešvariuose induose. Visi indai, kuriuose laikomas pienas, turi būti labai gerai išvalyti ir išdžiovinti. Indus valyti reikia karštu vandeniu, ištirpdžius jame truputį sodos. Paskui reikia gerai išskalauti šaltu vandeniu ir saulėje išdžiovinti. Taipgi ir koštuvai turi būti labai švariai išvalyti ir užlaikyti.

Be šitų priežasčių, blogas pienas gali būti dėl įvairių bakterijų, kurios atsiranda piene.

Tamsus, gleivėtas pienas. Semiant šaukštu, toks pienas išsitampo panašiai, kaip skysti klijai arba guma. Iš karto, pamelžus, ši yda nepastebima. Dažniausiai tamsus, gleivėtas pienas pasidaro tiktai po kelių valandų arba ir dar vėliau. Ši yda atsiranda tada, kai į pieną patenka tam tikros bakterijos, kurios iš pieno pagamina gleivėtas medžiagas. Kartais gleivėtas, tamsus pienas esti tada, kai karvė suserga tešmens ligomis (tešmens užkrečiamas uždegimas). Virinant pieną, bakterijos žūsta ir pienas galima valgyti. Norint šios ydos, išvengti, reikia labai švariai melžti karves ir pienas laikyti tiktai švariuose induose. Jeigu karvė serga tešmens ligomis, tai ji reikia gydyti. Tamsaus, gleivėto pieno negalima nešti pieninėn ir parduoti, nes už tai baudžiama.

Kartus pienas. Kartus pienas esti dėl šių priežasčių: kai karvė serga vidurių (virškinamųjų organų) ir inkstų ligomis ir kai suėda per daug karčiųjų pašarų, prie kurių priskiriami šie: vikai, sėtiniai, lubinas, o iš dalies ir ropės. Dėl to šių pašarų reikia karvėms duoti nedaug. Kartus pienas dar gali būti ir tada, kai karvės daug suėda sugedusio, supelėjusio pašaro. Dažnai nemalonus pieno skonis esti ir nuo sėlenų, kuriose yra daug kukalių ir skalsių (skalsagrūdžių). Sėlenų švarumą galima pažinti tokiu būdu: į stiklinę įdedama šaukštelis sėlenų, o paskui jos užpilamos taurele 40° stiprumo degtine. Po to sėlenos pamaišomos ir stiklinė paliekama ramiai stovėti, kol sėlenos nusėda ant dugno. Jeigu sėlenos švarios, be minėtų priemaišų, tai degtinė esti bespalvė; jeigu sėlenose esti piktžolių priemaišų, tai degtinė nusidažo. Nupilus degtinę, galima pažinti, ar sėlenose nėra smėlio. Tai gal ma patirti patrynus pirštu stiklinės dugną.

Savotišką, nenatūralų kvapą pienas įgyja, kai sušeriama karvėms per daug burokų lapų, bulvienojų arba ir bulvių.

Dėl tų pačių priežasčių gali būti *putojantis pienas.* Būtent, ataušęs pienas, dažnai prieš pat rūgimą, pradeda putoti, nes iš jo veržiasi daug dujų. Ši yda, be blogo, sugedusio pašaro, dar gali atsirasti staiga pakeitus sausą pašarą žaliuoju ir atvirkščiai. Putojantis pienas skaitomas netinkamu sviesto ir sūrių gamybai.

Kraujuotas pienas dažniausiai pasitaiko, kai esti sužeisti speniai arba kai karvė po apsiveršiavimo vėlai nusivalo arba kai serga kraujotaka. Speniai gali būti sužeisti įvairiais būdais, tačiau dažnai jie sutrūkinėja, o ypač anksti pavasarį, kai esti šaltos ir vėjuotos dienos. Šiuo atveju speniai reikia po kiekvieno melžimo ištepti riebalais, o tešmuo valyti, kad būtų sausas ir švarus.

Geltonas, meslvas, rausvas pienas pasitaiko labai retai, kai melžiant patenka į pieną daug tam tikrų bakterijų. Šios pieno ydos galima išvengti labai švariai melžiant ir vartojant iš viršaus uždengtą melžtuvę, į kurią pienas patenka iš šono.

Sušvinkęs pienas irgi retai pasitaiko. Jo galima lengvai išvengti: pamelžtas pienas reikia ataušinti. Jeigu tik pamelžtas, dar šiltas pienas laikomas uždaruose induose, tada jame prisiveisia bedeguoninių bakterijų, nuo kurių pienas įgauna sušvinkusį kvapą. Ataušintą, atšaldytą pieną, kai jis išsivėdina, galima laikyti uždaruose induose. Tada jame minėtų bakterijų neatsiranda, nes piene esti daug deguonies.

Pienas su krekenomis arba ir varškėtas pienas irgi skaitomas negeras, su yda. Su krekenomis pienas galima vartoti įvairiems kepsniams. Varškėtas pienas pasitaiko karštomis vasaros dienomis.

Čia suminėtos pieno ydos yra labai žalingos tais atvejais, kai pienas neša-

mas į pieninę arba parduodamas vartotojams. Šios ydos, kaip jau buvo minėta, galima pašalinti. Reikia: 1) laikyti švariai tvartai, pieno indai gyvuliai, o ypač tešmuo ir speniai, 2) melžėjos prieš melžimą privalo nuplauti su muilu rankas karštame ir paskui šaltame vandenyje, 3) melžtuvė vartoti iš viršaus uždengta ir nuolat labai švariai užlaikoma, 4) pirmus išmelžto pieno lašus numelžti į atskirą indą (bet ne ant mėšlo), 5) nešerti karvių melžimo metu, 6) šerti karves sveiku pašaru ir normuoti pašarą taip, kad jos negautų per daug tokių pašarų, kurie pakeičia pieno skonį ir spalvą.

J. Jankauskas.

Šis tas apie žirnius

Žirniai yra labai maistingi ir skanūs ne tik žmonėms valgyti, bet taip pat labai tinka ir pašarui gyvuliams. Žmonės juos labai vertina ir brangina tik, dėja, vis mažiau kasmet jų pasėja. Seniau retai sutikdavai ūkininką, kuris noturėtų mažesnio ar didesnio ploto žirnių, o dabar vis jų plotai mažėja. Daugelis ir visai jų nesėja, nes esą neapsimoka. Ir iš tikrųjų žirniai mūsų krašte tik geresniais metais nusiseka ir duoda geresnį derlių. Lietingesnėmis vasaromis jie perauga ir mezga mažai ankščių, o sausomis dažnai labai nukenčia nuo amarų, kurie kartais visai juos sunaikina. Dėl to ūkininkai žirniais nepasitiki ir vieton jų sėja kitus augalus, kurių derlius esti tikresnis. Tačiau būtų klaidinga manyti, kad mūsų krašte iš viso netinka žirniai sėti. Kad žirniams mūsų krašto klimato ir žemės sąlygos tinka, rodo tai, kad net vidutiniškai gerais metais (nepersausais ir neperdrėgnais) žirniai duoda visai gerus derlius. Kad žirniai kartais nenusiseka, tai to didžiausia kaltė yra tai, kad jie pasėjami tokiose vietose, kur stinga kalkių ir fosforo, netinkamai parengiama žemė, vartojamos blogos žirnių atmainos ir netinkamai žirniams patręšiama.

Žirniai reikalauja gan geros žemės. Geriausia jiems tinka molėtos, bet nelabai kietos ir nepersausos žemės, turinčios gana daug kalkių (vopnos). Žirniai, kaip ir visi ankštiniai augalai (išskyrus lubinus) reikalauja daug kalkių, dėl to ten, kur jų stinga (smėlyje, žvyriuje) žirniai negali augti. Lygiai ir fosforo stoka labai neigiamai atsiliepia į žirnių derlių, be to, tokiose žemėse, kur stinga fosforo, užaugę žirniai blogai suverda — esti kieti, nors ir kažin kaip ilgai juos virtume. Dėl to geriausia žirnius sėti, kur žemė turi kalkių. Jei tokios nėra, tai galima sėti ir mažiau kalkėmis turtingoje žemėje, bet tada reikia jai duoti kalkių ir patręšti fosforinėmis trąšomis (supertomasina). Kai kurie ūkininkai, norėdami gauti geresnį žirnių derlių, prieš sėdami, žemę patręšia mėšlu. Tačiau mėšlas duoti stačiai žirniams nėra geras ir patartinas dalykas, nes tokiais atvejais—šviežiai mėšlu tręštoje žemėje žirniai išgula ir mezga mažai ankščių, greitai atsiranda piktžolių, kurios vos sudygusius žirnius nustelbia ir neleidžia jiems augti. Žirniai geriausia sėti po kaupiamųjų (bulvių, burokų ir kt.) ar varpinių—rugių, kviečių, miežių, kuriems buvo duota mėšlas. Toje pačioje vietoje galima žirnius sėti nedažniau, kaip kas šešti metai.

Ten, kur žemė turi mažai kalkių, sėjant žirnius reikia pabarstyti apie 7 0—1000 kg kalkių į hektarą. Barstyti reikia iš rudens, bet galima ir pavasarį, tik tada reikia barstyti kalkės sumaltos ir anksti pavasarį, kad žirniams nepakenktų. Iš fosforinių trąšų geriausia tinka 30% supertomasina, kurios reikia duoti į hektarą apie 100 - 150 kg. Jei žemė nėra visai išplauta ir joje dar yra kiek kalkių, tai užtenka pabarstyti vien supertomasinos, kurioje taip pat yra kalkių. Jei žirniai sėjami po kaupiamųjų, tai naudinga dar pridėti ir kalio trąšų—apie 150—200 kg kalio druskos į ha. Azotinių trąšų paprastai žirniams neduodama, nes žirniai, kaip ir lubinai, patys savo šaknimis gali gauti azoto. Tačiau, kad žirniai geriau augtų, ypač pradžioje—tuojau sudygus, naudinga duoti salietšako, kurio beriama į hą apie 60—90 kg. Iš žirnių atmainų geriausi yra, vadinami Mandorfo Viktorija. Jie anksti prinoksta ir duoda gerus grūdus—žirnius.

Žemė žirniams reikia parengti iš rudens. Pavasarį arti žemė nenaudinga, nes tuo tik drėgmė išgarinama. Užtenka pavasarį tik drapokuoti ir akėti. Į hektarą sejama apie 200 kg žirnių. Pasėjus reikia juos pridengti gana giliai—apie 5—6 cm, todėl juos reikia drapoku įdrapokuoti, bet ne akėčia įakėti.

Žirniams sudygus, jei žemė yra suskretus—pasidengusi plutele, tai naudinga akėčiomis žemės paviršių supurinti-sudraskyti. Akėti reikia tada, kai žirniai yra apvytę - saulėtą ir šiltą vidudienį, bet ne vakare ir ryte, kai žirniai nuo rasos yra stangrūs ir traškūs—greitai lūžta.

M. K.

Kaip sutvarkyti žemės darbo įrankius

Žemės darbo gerumas, lengvumas ir greitumas, be daugelio kitų veiksnių, visų pirma pareina nuo darbo įrankių sutvarkymo. Gerai nustatyti, užaštrinti ir prižiūrėti įrankiai gerai ir sparčiai atlieka savo darbą, nereikalauja eikvoti be reikalo arklio ir žmogaus jėgų.

Plūgas yra pagrindinis žemės darbo įrankis. Ardamas žmogus ir laikydamas plūgą už rankenų geriausiai jaučia, kada plūgas gerai eina, kada blogai. Norint, kad plūgas gerai eitų, reikia, kad visos jo dalys būtų tinkamai ir tiksliai suderintos tarp savęs ir gerai nustatytos. Plūgą pastačius lygioje vietoje, jo noragas turi remtis į žemę visais ašmenimis. Taip pat užpakalinis pavažos galas privalo atsiremti į žemę. Priekinis pavažos galas, kuris yra prisiglaudęs prie palyčios, turi būti kiek pakilęs nuo žemės. Tada, žiūrint į plūgą iš kairiojo šono, matyti apatinė pavažos ir norago linija kiek įlaužta į viršų. Taip nustatytas plūgas yra lengva laikyti reikiamame vagos gilume. Vagos dugnas tada yra lygus, o plūgas nešokinėja iš vagos į viršų.

Plūgo noragas turi būti smailas ir gerai užaštrinti jo ašmenys. Norago viršūnė labai trinasi į žemę, greit atbunka ir todėl dažnai reikia ji smailinti. Norago viršūnė turi būti kiek išsikišusi į kairę pusę nuo pavažos išorinio šono. Jei norago višūnė būtų pakrypusi dešinėn pusėn arba būtų atbukusi, tai plūgas visada trauktų iš vagos į dešinę.

Tada artojui reikėtų daug jėgos, norint išlaikyti plūgą vagoje. Jei apatinė pavažos ir kairioji norago briauna nesudarytų laužtos į viršų linijos, tai sunku būtų išlaikyti vienodas vagos gylis. Jei ariama su peiliu, tai peilio ašmens turi būti truputį pakreipti kairėn nuo vagos krypties. Tada lengviau eina plūgas ir netraukia iš vagos šonan.

Peilio viršūnė turi būti apie 4 cm aukščiau norago viršūnės ir tiek pat į priekį nuo jos. Jeigu norago viršūnė yra labai ištempta priekin, tada peilio galas turi būti ties ja arba net kiek į užpakalį nuo jos.

Plūgas be ratukų yra sunkiau artojui valdyti, nei plūgas su dviračiu arba ir vienu ratuku. Tačiau plūgas su ratukais gerai aria tik lygioje dirvoje, kurioje nėra daug akmenų. Priešingu atveju plūgas šokinėja į viršų ir tada ratuką nuo dyselio reikia nuimti. Be to, kad plūgas lengvai eitų, neturi būti ant jo verstuvo jokių nelygumų.

Geriau dirvai, kai ariant arkliai eina kiek spartesniu žingsniu, nei visai lėtai, nes tada geriau apvirsta ir sutrupa velėna. Todėl arimas arkliais išeina geresnis nei arimas jaučiais.

Akėčių geras velkimas dirvoje pareina nuo jų sunkumo, skaitant vienam virbalui, nuo virbalų aštrumo ir pakrypimo kiek į priekį. Todėl reikia žiūrėti, kad akėčių virbalai būtų pakankamai aštrūs ir bent statmeniški, o dar geriau kiek į priekį palenkti, bet jokiu būdu ne į užpakalį palenkti. Tik norint labai paviršutiniškai — negiliai akėti, galima vartoti akėčias su virbalais palenktais kiek į užpakalį. Nė vienu atveju tačiau neprivalo akėčių virbalai judėti savo skylėse ir krypti ten, kur juos pakreips grumstai ar velėnos. Tokia akėčia, su judančiais virbalais, neakėja bet, tiktai glosto dirvą.

JAUNŲJŲ ŪKININKŲ TALKA

Gėlių darželis

Nieks negali pagirti tos ūkininkaitės, kuri neturi darželio arba kurios darželis apleistas. Net ir gilioje senovėje, kada buvo labai sunkus gyvenimas, kada reikėjo dvaruose eiti baudžiavą, kiekvieno lietuvio namą puošė gėlių darželis. Net ir kaimuose, kur pirkia prie pirkios sukimšta, pavyzdingos mūsų mergaitės suranda vietos darželiui ir prisodina jame įvairiaspalvių gėlių. Prie kiekvieno namo, ar jis kaime, ar viensėdyje, visuomet ir visur galima įtaisyti gėlių darželis, jeigu tik šeimininkė junta reikalą ir nori.

Gėlių darželis, tai jau mūsų tautiškas sodybos papuošalas. Su rūtų darželiu, jurginais, pinavijais, mėtomis lietuvaitė taip suaugusi, kaip su savo geriausia sesele arba broliuku. Gėlių darželis, tai geras veidrodis, kuris tiksliausiai parodo, kas tuose namuose gyvena: stropi, sumani, lietuvaitė, ar tingi, apsileidusi, nutautėjanti mergaitė.

Gėlių darželis, tai maloniausia vieta, kurioje kiekvienu laiku galima pasigerėti, nusiraminti, jaukiai nusiteikti, maloniai atsikvėpti. Darželio gėlės geriausiai puošia ne tik iš oro, bet ir iš vidaus namą, nes galima gražiausiai padabinti kambarius.

Darželį privalo įtaisyti kiekviena ūkininkaitė, o ypatingai ta, kuri gyvena viensėdyje, kur vietos niekam netrūksta. Darželis turi būti prie namų, gražiai lentelėmis aptvertas ir suplanuotas. Gražiausiai darželis atrodo, kai gėlės auga ant žolyno-gazono. Todėl, taisant gėlių darželį, pirmiausia reikia įtaisyti žolyną, kuris sudaro lyg gražaus paveikslo foną, dugną. Žolynas, apsodintas gėlėmis ir žydinčiais krūmais, išvedžiotas smėliu barstytais takeliais, esti labai puošnus ir nepaprastai viliojąs. Toks gėlynas tarytum vaizduoja jaukų, švelnų ūkininko šeimos gyvenimą ir jo kilnų kūrybinį darbą.

Kai darželis aptvertas arba dar geriau apsodintas žemų krūmelių žaliatvorele, tada rūpinamasi išpurinti žemę, išlyginti ją, jeigu nederli, patręšti ir išvedžioti takelius. Takelių vietose reikia išimti 15 cm storumo žemės sluoksnis, nes takeliai turi būti žemiau už žolyną. Paskui takeliai išbarstomi stambiu žvyriumi, o ant jo smėliu. Jeigu darželiui skirta žemė yra visai nederlinga, tai naudinga privežti iš daržo ar lauko derlingo juodžemio ir jį paskleisti, kur augs žolynas ir gėlės.

Žolynas užima visą darželio plotą, išskyrus takelius, gėlių lysveles ir tas vietas, kuriose bus sodinami žydintieji krūmai bei žieminės gėlės. Jeigu žolyno prieš tai nebuvo, tai reikia pasėti. Geriausia žolynui sudaryti tinka mišinys, sudarytas iš tikrojo eraičyno, pievinės miglės ir anglų raigraso. Tokio žolių mišinio 10 kvadratinių metrų plotui užteks 1 kg žolių sėklų.

Kai jau žolynas esti sudarytas ir sutvarkytas, tada jame suplanuojamas gėlynas. Suplanuoti galima įvairiai. Kitame numeryje paduosime du planeliu, kurie galės būti pavyzdžiais, kaip reikėtų sutvarkyti gėlynas.

Jeigu vietos darželiui nedaug, tai tada galima gėlyno ir netvarkyti, o gėles sodinti lysvelėse. Svarbu tiktai, kad darželis būtų prie kiekvieno gyvenamo namo ir kad jame augtų gražiai sutvarkytos ir prižiūrėtos gėlės.

Mūsų mergaitės savo darželiuose augina gana prastas gėles. Reikėtų būtinai gėlių skaičius padidinti. Kiekviename darželyje, be dabar auginamų, turėtų būti dar astros, levkonijos, levukai, kvepiantis tabakas, bijūnai. Čia išvardytos gėlės labai ilgai ir gražiai žydi, turi visokiausių atmainų ir yra įvairaus ūgio. Todėl iš jų galima padaryti gražius gėlynus.

Dabar reikia perskiepyti blogus vaismedžius

Mūsų soduose yra labai daug laukinių obelių, kurios duoda labai menkos vertės vaisius. Tokias obelis ūkininkai dažniausiai pašalina iš sodo, iškasdami jas. Bet būtų daug naudingiau tokias obelis perskiepyti gera atmaina, kaip parodyta paveikslėlyje. Tada po 2—3 metų susilauktume gerų vaisių. Jei tik nepersena yra blogoji obelis, visada apsimokės ją perskiepyti į šakas. Geriausia perskiepyti obelių šakas šakute, užkišant už žievės. Geriausias skiepijimo laikas yra prieš pat medžių plaukimą arba jiems plaukiant, kai jau oda lengvai atšoksta nuo medienos. Šakutės turi būti anksčiau paruoštos skiepijimui ir neprivalo būti išplaukusios, o tik gali būti išbrinkusiomis akutėmis. Taip pat šiuo laiku geriausia skiepyti ir jaunus laukinukus medelyne užkišimu už žievės. Kad priskiepyta šakutė būtų apsaugota nuo užgavimo, reikia ją paremti pririštu prie šakos kuoleliu ar lankeliu.



Taip atrodo perskiepytas suaugusio vaismedžio vainikas.

Skiepijant šakute, užkišant ją už žievės, būtinai reikia sukišimo vietą aprišti ir patepti sodininkystės mostimi.

Prisiauginkite raudonųjų Egipto burokėlių

Kaime valgomų raudonųjų Egipto burokėlių vis dar mažai auginama. Jų vieton sodina šeimininkės pašarinius arba pusiau pašarinius burokus, kuriuos žiemai užraugia statinėse. Bet, toli gražu, pašariniai ar pusiau valgomieji burokai negali pavaduoti tikrųjų valgomųjų burokėlių. Raudonieji valgomieji Egipto burokėliai yra geriausi.

Jie tinka valgiams gaminti švieži ir rauginti. Egipto burokėliai tinka sriubai ir kaip priedas (salotėliai) su mėsiškais ir pasninkiškais valgiais. Jie yra labai saldūs ir tamsiai raudonos, vyšninės spalvos iš viršaus ir viduje.

Egipto burokėliai, kaip ir cvikliniai valgomi burokai, reikia auginti tik iš sėklos, o ne iš daigų (rasodos), nes paskutiniu atveju esti šakotos jų šaknys. Burokėliai reikia sėti medžių sprogimo metu gerai paruoštoje ir patręštoje dirvoje. Eilėse burokėliai paliekami per 20—25 cm eilė nuo eilės. Sėti galima dvejopu būdu: į griovelius, beriant sėklas per 2—3 cm vieną nuo kitos arba į gūžteles — per 10 cm vieną nuo kitos, metant po 3—4 grūdus į kiekvieną gūžtelę. Paskui grioveliai arba gūžtelės užberiama 2—3 cm purios žemės sluoksneliu ir dar prispaudžiama grėblio šiekšta. Sudygus burokėliams ir kiek paūgėjus, reikia žemė aplink juos supurinti kauptuku, sunaikinti piktžolės ir praretinti. Vėliau, kai dar didesni paauga burokėliai, reikia juos dar porą kartų praretinti ir supurinti žemė. Perretai palikti burokėliai perauga ir esti ne toki skanūs. Burokėlius reikia palikti eilėse vieną nuo kito per 10 cm nuotolio. Retinant, išrautus burokėlius jau galima suvartoti virtuvės reikalams arba užsodinti jais išretėjusias vietas. Valgomi burokėliai turi būti kaupiami, nes svarbu, kad jų šaknys būtų pridengtos žemėmis, kitaip nuo saulės šviesos jos pažaliuoja, sukietėja, suplеišėja ir jų skonis pasidaro blogesnis.

Norint užsiauginti gerų, tikrųjų Egipto burokėlių, sėklas reikia pirkti žinomose, gerose firmose, o ne rinkoje.

Norintiems plačiau pasiskaityti apie burokėlių ir kitų daržovių auginimą, nurodome knygutę: *„Daržovių ir šakniavaisių auginimas"*, 63 pusl., kaina tik 10 sk.; gaunama Vilniuje lietuviškuose knygynuose.

M.

TEISIŲ PATARĖJAS

Pastabos dėl teisinių paklausimų

Šiais sunkiais laikais ne kiekvienas ūkininkas gali kreiptis patarimo pas advokatą. Todėl dažniausiai visus reikalus atlieka pats, kaip išmano. Kad galima būtų pagelbėti mūsų ūkininkams teisinėje srityje, šiuo „Ūkininko" numeriu pradedant, dėsime paskirais klausimais naudingus ūkininkams teisinius straipsnelius. Be to, atsakynėsime į įvairius mūsų skaitytojų teisinius paklausimus. Kas parašys „Aido" Redakcijos antrašu paklausimą, artimiausiu laiku gaus atsakymą. Gali kartais būti, kad Redakcija gaus daug paklausimų ir negalės visiems iš karto atsakyti dėl vietos stokos laikraštyje. Tada talpinsime atsakymus iš eilės: kas anksčiau atsiųs paklausimą, tam anksčiau ir atsakysime. Tik išimtinais atvejais, vaduodamiesi paklausimo svarbumu, galėsime ir pirma atsakyti.

Paklausimus reikia rašyti aiškiai ir visą dalyką nuodugniai aprašyti, nes gerai nesupratę paklausimo, negalėsime į jį atsakyti. Pav., gali pasitaikyti šitokių paklausimų: „Mano tėvas mirė prieš 1930 m., ar turiu teisę jo palikimą paveldėti" arba vėl: „Kaimynas nušienavo mano pievą, ką turiu daryti"? Ir ką gi galima atsakyti į tokius paklausimus, kai nežinia, kas klausiančiam rūpi?

Negalėsime atsakinėti ir į tokius paklausimus, kurie piktintų skaitytojus arba, mūsų nuomone, būtų kenksmingi lietuvių tautiniems reikalams.

Paklausimas turi būti pavarde ir slapyvarde pasirašytas. Patartina rašyti slapyvardę, nes tuo būdu išvengiama savo bylos išgarsinimo, o tuo pačiu ir nemalonumo. Parašę atsakymą, laiškus naikiname ir tuo būdu užtikriname paslaptį.

Mūsų atsakymas į paklausimą nėra dar bylos sprendimas ir nereiškia, kad teismas ar administracinė valdžia neišspręstų tos bylos kitaip. Juk ir teismo sprendimai dažnai aukštesnės instancijos būna pakeičiami. Vadinasi, pirmykštis sprendimas gali būti netikslus. Tad ir mūsų atsakymai bus tik teisininko nuomonė ir klausiančiam patarimas.

Bausmę švelninančios aplinkybės

Jeigu gyvenimas būtų taip sutvarkytas, kad už jokį nusikaltimą nusikaltėlio nebaustų, tai būtų didžiausia netvarka ir kova visų prieš visus. Bausmė yra lyg ir atlyginimas už blogą darbą. Bausti gali tėvai, mokykla, valstybė ir t. t. Mums čia rūpi valstybinės arba teismo bausmės. Teismas baudžia tik už tokius nusikaltimus, kurie yra numatyti baudžiamąjame kodekse. Jeigu veiksmas kodekse nėra numatytas, tai tuo pačiu nėra nusikaltimo ir negali būti bausmės. Bausmės yra taip sutvarkytos, kad už kiekvieną nusikaltimą yra paduota lengviausia ir sunkiausia bausmė, pvz., nuo 6 mėn. iki 10 metų kalėti. Teismas šitosę ribose turi laisvę ir pritaiko bausmę savo nuožiūra. Jeigu, pavyzdžiui, kodeksas sako, kad kas pavogs kitam kokį nors daiktą, bus baudžiamas iki penkerių metų kalėjimo, tai reiškia, kad teismas negali už vagystę bausti smarkiau, kaip penkeriais metais kalėjimo. Bet gali bausti švelniau, sakysim, šešiais mėnesiais ar dvejais metais. Taikydamas tikslią bausmę, teismas atsižvelgia svarbiausia į aplinkybes, kurios vertė kaltinamąjį nusikalsti (pvz., vogė bado verčiamas), į nusikaltimo būdą (išlaužė duris), į nusikaltusiojo santykį su nuskriaustuoju (giminė), į jo gyvenimą ligi nusikaltimo, į jo elgesį po nusikaltimo ir t. t. Tos visos aplinkybės nulemia, ar teismas paskirs didesnę ar mažesnę bausmę. Tačiau tokia ar kitokia bausmė vis bus paskirta, nes jos tikslas yra:

1) paveikti nusikaltėlį, kad jis pasitaisytų ir daugiau nebenusikalstų, 2) padaryti jį nekenksmingą visuomenei ar paskiriems asmenims (todėl nusikaltėlis uždaromas kalėjiman), 3) duoti pavyzdį kitiems žmonėms, kad žinotų, jog už nusikaltimą gresia bausmė.

Kai kuriais atvejais nusikaltėlis nėra baudžiamas, nors ir įrodoma, kad jis nusikalto. Apie tai trumpai suminėsime.

1) Jeigu nusikaltimą padaro beprotis. Jis nėra baudžiamas, nes bausmė neatsiektų tikslo ir tokio nusikaltėlio nepataisytų. Jeigu įtariama, kad beprotis, būdamas laisvėje, ir toliau galėsiąs nusikalsti, tai teismo sprendimu jis uždaromas į bepročių namus.

2) Kai nusikaltimą padaro girtas žmogus. Jeigu teismas išaiškina, kad tas žmogus buvo labai girtas ir nežinojo, ką darąs, tai jo nebaudžia arba bausmę sušvelnina. Tai priklauso nuo žmogaus girtumo. Bet būna atsitikimų, kad žmogus nusprendžia tą ar kitą nusikaltimą padaryti, o paskui pasigeria tiktai tam, kad būtų drąsesnis arba, kad išvengtų bausmės. Toks nusikaltėlis yra baudžiamas. Teismas nebaudžia tik tokių girtų nusikaltėlių, kurie, būdami blaivūs, yra geri ir ramūs žmonės.

3) Nėra baudžiami žmonės, kurie nusikalto fizinės prievartos verčiami. Jeigu, pvz., stipresnis žmogus įkiša į kito ranką peilį, o paskui, pastūmęs jį, užmuša ar sužeidžia trečią žmogų, tai, laikantis peilį rankoje, už tokį nusikaltimą neatsako.

4) Atsitinka kartais, kad žmogus visai nenori nusikalsti, bet tik klaidingai galvodamas padaro tą ar kitą nusikaltimą. Pavyzdžiui, medžiotojas nušauna medžioklėje savo draugą, manydamas, kad šauna į vilką. Medžiotojas šituo atveju nebus baudžiamas, nes jisai, visai nenorėjo nusikalsti.

5) Nėra baudžiamas ir tas, kuris nusikalsta, norėdamas atremti pasikėsinimą prieš jo ar kito žmogaus gyvybę, sveikatą ar turtą. Pavyzdžiui, plėšikas nori užmušti žmogų ir su peiliu rankoje kesinasi durti, o tas tuo laiku išsitraukia revolverį ir plėšiką nužudo. Už tokį plėšiko nužudymą žmogus neatsako.

6) Kartais žmogus atsiduria tokioje padėtyje, kad būtinai reikia nusikalsti, nes kitos išeities nėra. Pavyzdžiui, dega vieno ūkininko namai, nuo jų gali užsidegti kaimyno namai ir tada kiltų gaisras visame kaime. Gelbėdami nuo gaisro, ūkininkai gali tą antrą namą išardyti, nors jo savininkas su tuo ir nesutiktų. Už tai jie nebus baudžiami.

7) Kiekvienas žmogus turi daugiau ar mažiau gerų būdo ypatybių. Kartais žmogus keršto ar pasipelnijimo tikslais imasi nusikalstamųjų darbų, o paskui gailisi to, ir ne tik jų nebaigia, bet dargi stengiasi juos arba sutrukdyti arba atlyginti. Tokių žmonių teismas arba visai nebaudžia arba baudžia daug švelniau. Pavyzdžiui, žmogus, keršto vedamas, padega kaimyno namą, o paskui pats gaisrą užgesina. Tokiu atveju teismas jo nenubaus.

8) Nusikaltusių mažamečių iki 13 metų amžiaus teismas nebaudžia, o tiktai atiduoda tėvų priežiūron arba į specialius auklėjimo namus. Taip pat yra daroma ir su mažamečiais nuo 13 iki 17 metų amž., kurie nesąmoningai nusikalto. Kitus mažamečius teismas baudžia kalėjimu, bet pritaiko jiems ypatingą bausmės sumažinimą, pvz., jeigu tą ar kitą nusikaltimą padarytų pilnametis, tai jisai gautų 12 metų kalėjimo, o kadangi nusikaltėlis yra 16 metų amžiaus, tai teismas nubaus jį 3 ar 4 metais kalėjimo.

Yra dar įvairių atsitikimų, kada teismas nusikaltėlio nebaudžia, ar bent sušvelnina bausmę, bet jie rečiau esti, tai čia jų ir neminėsime.

Įsisenėjimas

Įsisenėjimo ypatybė yra ta, kad žmogus, valdydamas kokį nors daiktą per nustatytą laiką, tampa jo savininku arba, priešingai, leisdamas valdyti savo daiktą kitiems, praranda jo nuosavybę. Įsisenėjimas pradeda savo eigą nuo to laiko, kai daikto savininkas gali jo iš kitų reikalauti; sakysim, piniginės paskolos įsisenėjimas prasideda nuo to laiko, kai skolintojas gali skolos reikalauti, o nereikalauja. Žemės nuosavybės įsisenėjimas prasideda nuo to laiko, kai žmogus paima valdyti žemę kaip tikras jos savininkas, niekam neduodamas apyskaitos ir niekam nemokėdamas nuomos. Turto paveldėjimo įsisenėjimas prasideda nuo testatoriaus mirties. Bendras įsisenėjimo laikas yra

10 metų. Jeigu per tą laiką žmogus valdo svetimą daiktą kaip tikras savininkas, tai daiktas tampa jo nuosavybė ir atimti jau niekas negali. Reikia tačiau žinoti, kad įsisenėjimo keliu įgyta nuosavybė turi būti teismo patvirtinta. Be to, jeigu buvęs savininkas nori daiktą teismu atimti, tai reikia įrodyti, kad yra jau įsisenėjimas, nes kitaip teismas įsisenėjimo neims domên ir daikto nuosavybę pripažins buvusiam savininkui.

Kai kuriais atvejais įsisenėjimo laikas yra trumpesnis. Nuoma ar skolos nuošimčiai (procentai) įsiseni po 5 metų. Atlyginimas už darbą arba atlyginimas už kitam padarytą skriaudą įsiseni po 3 metų. Atlyginimas amatininkams už jų darbą, atlyginimas pirkliams už prekes arba ūkininkams už ūkiškus produktus įsiseni po 2 metų. Reikia tačiau žinoti, kad jeigu žemė, skola ar šiaip teisės priklauso mažamečiui, įsisenėjimas sulaikomas ir prasideda vėl, kai jis turi 21 metus amžiaus. Kai skolininkui iškeliama teismo byla, tai įsisenėjimas nutraukiamas ir nuo to laiko prasideda iš naujo.

P—as.

Auginkime geros rūšies linus

Dirvoje tebeaugančius linus jau galima atskirti, kurie duos geresnį ir kurie blogesnį pluoštą, didesnį ar mažesnį derlių ir, pagaliau, pajamas. Pažiūrėti pilna dirva nevisada duoda pilną derlių bei pajamas. Svarbu, ar iš tu linų išeis geras ar blogas pluoštas, nes blogieji linai dvigubai pigesni už geruosius. O pluoštas yra pagrindinė linų derliaus dalis, brangiausia. Pažiūrėkime, kokių linų rasime dirvose ir kokios rūšies daugiau, geros ar blogos.

Pilnai geri linai būna lygiai gerai įdirbtose ir pilno trąšumo dirvose, kur sėta gera sėkla. Tai vienodi, kaip jūra, nestambūs, nešakoti ir pilno, tvirto pluošto linai. Iš jų išeina geras, aukštos rūšies pluoštas.

Stambūs ir šakoti linai užtinkami vienpusiško trąšumo dirvose, kur retai sėta, bloga sėkla. Iš tokių linų išeina stambus pluoštas ir pakulos.

Nevienodi linai: vieni ilgi, kiti trumpi, vieni stambūs, kiti ploni, vieni žydi, kiti noksta, piktžolių nusmelkti, aptriušę ir t. t. Tai šlapių, nelygiai, blogai įdirbtų ir nepilno trąšumo dirvų, blogos sėklos linai. Iš tokių linų išeina žemesnių rūšių pluoštas ir pakulos.

Silpno, menko pluošto linai užtinkami nepilno, vienpusiško trąšumo dirvose, kas būna įvairiuose plėšimuose, velėnijose ir k. Iš jų maža pluošto, daug pakulų.

Maži, neužaugos, nušiurę linai duoda pakulas ir blogą pluoštą. Tai blogų, neträšių dirvų, blogos sėklos arba nuo blogų aplinkybių nukentėję linai.

Be to, kartais linai išgula, ar tai nuo audros, ar dėl vienpusiško dirvos trąšumo. Dirvoje, kur daug puvėnų — azoto, o maža kalio, zuperio, išauga silpni, blogos rūšies. Taip pat nuo blogos, išgulančių linų sėklos.

O tos priežastys, dėl kurių vieton gerų išauga blogos rūšies linai, paprastai būna menkas ir nevienodas, nelygus dirvos įdirbimas, vienapusiškas dirvos trąšumas, bloga sėkla, reta sėja ir k. Tai ūkininko dalykai. Taip pat svarbu pataikyti geru laiku pasėti ir geros ar blogos oro sąlygos, bet tai daugiau laimės dalykai.

Norint išauginti geros rūšies linus, reikia išpildyti linų reikalavimus ir daryti pagerinimus.

Dirva. Gerose dirvose viskas auga, bet jų visakam neužtenka. Tenka sėti į tokias dirvas, kokias turime. Tik jas reikia sutvarkyti.

Linai ir yra toks augalas, kurs beveik visose dirvose, plėšimuose ir po visų augalų gali augti. Jie neauga tik smiltynėse, žvyrynuose, samaniniuose durpynuose, labai liesose ir piktžolių privisusiose dirvose. Netinka linams augti ir stipriai kalkingos bei riebios juodžemio dirvos, nes jose išauga blogo pluošto linai. Nelygiose, duobėtose dirvose išauga nevienodi linai.

Dirvą reik gerai įdirbti. Linų šaknys yra silpnos ir jie pageidauja giliai nusausintos, giliai ariamos, smulkiai įdirbtos ir be piktžolių dirvos. O kad linai išaugtų vienodi, svarbu vienodai ir lygiai apdirbti paviršių. Dirvos paviršius turi būti purus, labai išakėtas. Pirmiau tenka giliau supurinti drapoku, o paskiau susmulkinti paprastomis akėčiomis. Prieš sėją dar gerai išakėti. Bet pasėtus linus tik lengvom akėčiom ir negiliai tęjakėti. Beakėjant labiau susilygina ir dirvos paviršius ir pasidaro smulkios, purios žemės.

Dirvos trąšumas, turi būti gausus ar vidutinis, bet pilnas. Nepilnas, vienpusiškas dirvos trąšumas, kada vienos trąšos yra daugiau, o kitos mažiau, linams labai netinka. Paprastai duodama zuperio, kalio ir kai kada azoto (salietros) trąšos. Mėšlas linams netinka. Dažniausiai tenka duoti dvi trąšas: zuperį ir kalio druską kartu. Kalis ir zuperis pagerina pluošto kokybę ir linai ne taip greit gula. Kalis ir zuperis ypač reikalingi visokiuose plėšimuose, velėnijose, durpžemiuose. Kur labiau molynai, neliesi, ten kartais pakanka ir vien zuperio.

Kalio druskos ir zuperio į ha duodama maždaug po porą maišų, o mažesnio našumo dirvoms ir po daugiau. Duoti kiek galima anksčiau prieš sėją ir sumaišyti su žemėmis. Salietra duodama linams sudygus, kai linai „liūdnai" atrodo. Nuo salietros jie greit atsigauna.

Sėkla. Dabar platinami ilgieji, pluoštiniai linai—„Ilgūnėliai". Jie išauga iki metro ilgumo, o vietiniai tik apie 60—70 cm. Be to, „ilgūnėliai" mažiau šakoti, duoda geresnį pluoštą, tik mažiau sėmenų. Bet per ilgus metus visokios sėklos pasensta, išsigema ir jas tenka pakeisti atnaujintomis selekcinėmis sėklomis.

Sėjos tankumas irgi daug atsiliepia į pluošto rūšį. Retai sėti linai išauga stambūs, šakoti ir iš jų gaunasi storas, pakulėtas, blogas pluoštas. Patyrimu nustatyta, kad į hektarą reik sėti nemažiau kaip 2 centneriu sėmenų. Prie tokio sėjos tankumo išgulimui pavojaus nėra.

Kada linus sėti aiškaus atsakymo nėra. O pataikyti linus laiku pasėti yra gana svarbu. Dėlto tiek daug visokių spėjimo būdų ir burtų apie linų sėją ūkininkai ir turi. Jeigu pasėjus užeina drėgnas ir šiltas oras, tai ir gerai. Tik galime spręsti klausimą: anksti pavasarį ar vėliau sėti. Vieni sėja anksti, o kiti tik birželio mėnesį. Čia būna visokios aplinkybės. Gerai sutvarkytose, sausose, iš rudens suartose dirvose, žinoma, geriau sėti anksti pavasarį. Tada ir rudenį su darbais lengviau. Bet blogesnėse, pakankamai nesutvarkytose dirvose kartais geriau vėlybesnė sėja.

Žemės ūkio gaminių kainos

Šių metų gegužės 7 d., Vilniaus Javų-Prekių Biržos pranešimu, buvo mokama už 100 kg auks.

Rugiai	18.25—19.50
Kviečiai	25.00—27.00
Miežiai	15.75—16.25
Avižos	17.00—18.50
Grikiai	16 00—17.00
Vikiai	18.00—19.00
Lubinas (mėlynas)	12.00—12.50
Kvietinės sėlenos	13.25—13.75
Ruginės sėlenos	12.75—13.25
Sviestas 1 kg I rūšies urme	3.00
„ „ „ detal.	3.30
„ „ II rūšies urme	2.90
„ „ „ detal.	3.20
„ „ III rūšies urme	2.60
„ „ „ detal.	2.90
Kiaušinių kapa	3.00—3.60
„ štuka	5½—6½ sk.

Atsakomasis redaktorius ir leidėjas LIUDVIKAS CICĖNAS. „RUCH" spaustuvė, Vilnius, Totorių g. 6.